

51.

Colecția IONELA VRÂNCEANU

Pă su mână de tri ori
Sărutați-le feciori
Și la strânga înc-o dată
Să să facă fusta roată.

Preluca Nouă, 1960

Obiceiurile primăverii în Lăpuș și Libotin

Capu primăverii

De sărbătoarea Capul Pimăverii zâci că să preună păsările,
să porn'esc vânturile, așa șt'iem d'emult...așa n'e spun'é mama că
nu lucrăm în zua d'e Capu Primăverii că să porn'esc vânturile răle și
poți păfi poz'n'e...no...

52.

Zâs-o tata să mă-nsor
Să nu duc atâta dor
Iară mama nu mă lasă
Să-i aduc putoarea-n casă.

Preluca Nouă, 1960

1 Martie

Pă vremea noastă nu s-o șt'iut d'e mărtășor, atuncia să șt'ie
să curățesti casa să intre primăvara, nu că o fo 8 Martie să primeșt'i
mărtășor ori să primeșt'i cadou, nu n'e-o dat n'imę nimn'ic pă
vremea noastă, numa amu n'e-am modern'izat..

53.

Joace cine ce a juca,
Eu mi-oi juca surata.

Preluca Nouă, 1960

Zilele Babelor

De Zilele Babelor zâciă că méré Ordotia la munt'e, așa
șt'iem, că dacă méré cu vreme ră, vine cu vreme bună. Zâciă că pă
munt'e să întâl'n'eșt'e cu cioban'ii. D'e ii îmblă bin'e vin'e înapoi
bucurosă, d'e nu, vin'e mân'iosă, așa era povest'ea.¹

54.

Ceterașu bine zâce
Dați-i brânză să mânânce.

Preluca Nouă, 1960

40 de Sfinți

Să făciă 40 d'e lipt'ie și api dam pomană. Prima dată dam
pomană...vin'ę... așa... țâgânci ori așa omin'i d'in sat. Zâc, no, io tre
să fac astăzi 40 d'e lipt'ie și să le dau pomană batăr zâciă!² Mă dam
și pun'ém apă calduță și un pt'ic d'e sare și un praf d'e vanilie și
pun'ém farină și băt'ëm bin'e bin'e până să îngroșă era așa ca
mamaliga, subțare așa. Eu le băt'ëm, eu le făciăm.³

Alexie cel Cald

D'i la Alexâia încolo nu-s mai bun'ę broșt'ile d'e mâncat. Și
că îi un pt'ic d'e sarbatore, Alexâia, omul li Dumn'ezău, așa-i spun'ę
la sărbatore. Femeile nu au voie să țasă sau să coasă în ziua aceiș.⁴
În Alexâia cel Cald scot'ëm cartofii d'in gropă. Câteodată era cald,
câteodată era frig. Vai că zâc că doră în Alexia doră era cald api luam

¹ Performer Maria Filip, 68 ani, Libotin, 2009;

² Performer Năstăcuța Bota, 74 ani, Lăpuș, 2009;

³ Performer Năstăcuța Bota, 74 ani, Lăpuș, 2009;

⁴ Performer Maria Filip, 68 ani, Libotin, 2009;

și m-a îmbracam și împlam cu opt'incile atuncia așa o fo...cu opt'incile m-a-ncațam, n-avem pantofi și sandale și tăt felu, du-t'e, du-t'e. Femeile nu au voie să coasă și să țeasă. Una o țasut și t'iar a doua zî d'e Alexâie o vin'it un vânt și o luat pânura și i-o învâr'tit-o pângă turnu bisericii tăt așa...d'e n-o putut-o numa cât'e atâta taię...o taię-o numa cât'e-on pt'ic, cât'e-on cot, cât'e-on metăr. Atuncia ies și șerpui în zâua d'e Alexâie. Ié a să încâlzi pamântu și ies api afară șarpui.⁵

Bunavestire

Sărbătoare oprită, Bunavest'ire, atunci o veșt'it înjăru pă Maica Domnuli că va nașt'e pă Domnu Cristos.

Se făceau atunci focuri în grădină și să mai fac și amu de Bunavestire. Se afumau pomii să nu îi mănâncă gândacii, an'imalele și pângă casă cu tamâie bineînțales.⁶

Lăsarea de sec

În a șaptea duminică înainte de Paști să făciau jocuri și participa tineretu. Participa t'in'eretu și batrân'ii pa vremea noastă. Dapi pân căși, să strânjă așa mai mulți, cât'eva păret'i, nu tăt satu... era-n mai mult'e căși, și ici și cole, și pă drum în jos, și pă d'ial și pângă d'eal, și pă drum în sus, îi mare satu nost.

De Miezi Păresii

Aceie-i la mn'ijlocu postuli...n'e mâna mama să pun'em în rat'ită o într-un prun, un mn'iez d'e farină și un mn'iez d'e sare, api zăciă că să împrăștie ciăle frumușăle.⁷

La Miezi Păresii...duciăm, punem înt-o olcaluță d'e o felie ori înt-un borcan. Punem farină, punem fasole și punem o lumn'ină și popa trebuie în fiecare sâmbătă să facă slujbă și să pomin'ească morții. Duciem pomeln'ic, ducem cât'e ciânci morți, zăciă morți, care cum o avut mai mulți și să pomin'e...acuma nu mai șt'iu... io...n-am mai dus...da...duciăm...duciăm mai naint'e.⁸

Ieșirea la arat

Când ieșă d'in grăd'ină unjăm cu ai pa frunt'e...cu tamâie și țapam o vid'ire d'e apă când ieșă barbatu d'in grăd'ină...poc...o vid'ire de apă acolo sub ca să sie bogat...țarina, grâu, porumbu...să sie bogat și țapam apă.⁹

Prima dată să pune în jănunți și zăce un Tatăl Nostru, după aia:

⁵ Performer Năstăcuța Bota, 74 ani, Lăpuș, 2009;

⁶ Performer Năstăcuța Bota, 74 ani, Lăpuș, 2009;

⁷ Performer Maria Filip, 68 ani, Libotin, 2009;

⁸ Performer Năstăcuța Bota, 74 ani, Lăpuș, 2009;

⁹ Performer Maria Filip, Libotin, 68 ani, 2009;

55.

Zi mai bine cetăraș
Că la vară ț-oi da caș
Di la oi di pă imaș.

Preluca Nouă, 1960

56.

Zi mai bine cetăraș
Că la vară ț-oi da caș
De la două oi briene
Să te treacă pân izmene.
De la vacă ț-oi da
brânză
Că ne-o lăpădat o mână,
Că la vară ț-oi da zăr
De la scroafă cu purcel.

Preluca Nouă, 1960

57.

Nici acela nu-i fecior
Care n-are la picior
Tri cuțate ș-on pistol
Ș-o sticlă de Monopol.
Cu cuțatu le-a tăie
Și din sticlă a tăt bé.

Preluca Nouă, 1960

58.

Io pă care l-oi tăie,
Numa lapte dulce-a bé.
Laptile l-a bé pă gură
Ș-a ieși pă tăietură.

Preluca Nouă, 1960

59.

Tri cuțate am la mine:
Unu râde, unu plânje,
Unu vréa a scoate sânje.

Preluca Nouă, 1960

60.

Sai în sus și bate-n pălmi
Și strângă că nu te temi.

Preluca Nouă, 1960

61.

La cela cu capu gol,
La plăcinte cu groștior.

Preluca Nouă, 1960

62.

Păsăruică di pă munte
Dui, dui, dui și iară dui
Auzât-am că știi multe
De știi multe, hai mă-nvață
Că io pier cu doru-n brață

Preluca Nouă, 1960

Doamn'e ajută-mi, să facă cruce, să ié clopu d'in cap și să prindă să taie. Când o taiet brazd'e api o luat clopu d'in cap și o luat un sac așa...triunghi așa ni și s-o dus ș-o semănat porumb; și cămașa trebuia să fie curată.¹⁰

Săptămâna Mare

În Săptămâna Mare să făcea curățân'ie și mâncare, méréu și la plug, pun cartofi până în Paști, depind'e și d'e cum îs Paștile că d'e nu-s tare în iarnă lucrî, d'e-s în iarnă,...amu doară îs în 4 aprilie anu care vin'ę. În joia d'e Paști și vin'eri vopsăm ouăle, zăciă că dacă le faci în joia d'e Paști nu să stracă...ce mâncări faci în joia d'e Paști nu să stracă până după Paști. Era atunci mai multă lume care șt'ie să împtistrească ouă, amu o lăsat obd'iceiu. În joia d'e Paști, să duce pască la beserică da d'emult făciă un om d'in sat Pașt'ile pântu tăt satu, făciă pâin'ea și cumpăra vinu, d'imn'ica înt-un ciubăr și pun'ę zinu pest'ę pt'ita aceiș sfințată și api n'e mâna mama așa cu un paharaș d'e-o literă și api aceiș iera pasca, da amu n'e facem fiecare acasă.¹¹

În Săptămâna Mare, în fiecare sară n'e ducem la biserică și să cit'ę Paraclistu Domnuli Iisus Hristos și stam cât'e o oră, două în fiecare sară...foart'e fain...aceie-i Săptămâna Mare și d'e joi sara până dumin'ecă d'imin'eața ajun...nu mănăncă n'ime...ieu t'iar nu vreu să mă laud da ieu am optășpe - douăzăci d'e ai d'e când țâi daiest'im n-am țânut că am avut ciă'va boală...și sara api vin'erea să făciă Prohodu Domnuli. Vinerea să feșteu și ouăle, vin'erea l-o răst'ign'it pa Domnu Iisus și o curs acolo pa...o pus un coș d'e uouă și acolo o curs sânjăle și s-o feșt'it tăt'e uouăle, o fost roșii. Le făceam cu feșt'eală și să făciă și cu oțăt...da zăciă că nu îi bin'e în vin'erea să lucrî că și la Domnu Iisus i-o dat oțăt pa buret'e pa cruce și o zâs: „Doamn'e, iartă-i că nu șt'iu ce fac! Așă o zâs Domnu Iisus și și-o dat

Încondeiatul ouălor în Lăpuș; Foto: Felician Săteanu

¹⁰ Performer Năstăcuța Bota, 74 ani, Lăpuș, 2009;

¹¹ Performer Maria Filip, 68 ani, Libotin, 2009;

sufletu...ș-o dat viața. Și aciăla era un obd'iceai mai-naint'e să să îngroape ouăle în brazdă da acuma nu să mai face.¹²

Masa Moșilor

În joia d'e Paști ducē mai multă lume mîncare d'e post, care ce-o avut: pere hiert'e, poame cum le zăciă la noi și prun'e, varză d'e post, no, să ducē în joia d'e Paști și în zua d'e Paști și în zua d'e Paști iară să făciă, atunci aduciă lumea tăt'e bunățățale, după amn'iazăți, ouă roșii și le dăd'e la copt'ii și să mîncăciă care ci-o avut, da nici nu fac amu doară.¹³

De Moși să făciă că ducēm vasă...api io îmi ducēm la cutare, la o vecină vas, ea îmi aducē mie api c-un pahar d'e horincă api îi dam și ei la ié ș-api acolo până sara n'e petrecēm și bagam 5 omin'i la masă, saraci. Prima dată le dam mîncare la aceia și bautură și vas și apoi n'e uspatam noi până sara. Așă o fost! Da acuma s-o străcat socot'elile...nu să mai fac moși.¹⁴

Paștele

La Paști zăciă că dacā intră femeie o zăs că tăt on an d'e zăle sārăcia ți-o intrat în casă. Moșu mn'eu, am fo cinci fete și nu n'i-o lăsat să mērem pântu tătă lumea. O mārș o soră d'e-a mé și pa când o vin'it acasă o tras-o d'e cap d'e i-o smuls păru d'i pa cap da...mai d'emult nu să ducē da acuma să mai duc fet'ile. Ca să-ți îmble bin'e tăt anu, barbatu îi norocu căsî, și d'e Crăciun, și d'e Anu Nou și sara și dimin'eața, să nu-ți între femeia în casă că-ți întră sārăcia.¹⁵

Masa moșilor în Lăpuș; Foto: Felician Săteanu

63.

N-am jucat așa de bine
De când o fost tata mire.
Nici atunci n-am jucat
C-o fost tata supărat
Că s-o rupt chinga la pat
Și m-o pus la rădicat.

Preluca Nouă, 1960

64.

Vecina de lângă mine.
Totdeauna prinde bine
Și cu pită și cu sare
Și cu câte anu are.

Preluca Nouă, 1960

65.

U'iu'iu și vai de voi;
Nu plățiți o ceapă doi.
U'iu'iu și vai de ei
Nu plățiți o ceapă trei.

Preluca Nouă, 1960

¹² Performer Năstăcuța Bota, 74 ani, Lăpuș, 2009;

¹³ Performer Maria Filip, 68 ani, Libotin, 2009;

¹⁴ Performer Năstăcuța Bota, 74 ani, Lăpuș, 2009;

¹⁵ Performer Năstăcuța Bota, 74 ani, Lăpuș, 2009;

66.

Mulț drăguți am avut eu
După toți îmi pare rău
Nu-mi pare rău ca după unu
C-o fost frumos ca păunu
Când intra la noi în t'indă,
Struțu lui juca la grindă;
Cînd intra la noi în casă,
Struțu lui juca pã masă.

Preluca Nouă, 1960

Ajunjãm pãnã pãn Gura Șasuli, odatã era în zua d'e Paști, nu uit veci, am fo pã Costa Curți cu Șofrona li Clopoș,...n'e-am jucat d'e-a mincia cã așã n'e jucam atunci, în zua d'e Paști, vai...cu batrân'i, cu...și n'e-am oprit cã-i fântãnã sã bem apã și am lasat jocu jos, și cu vid'irile api pãnã am ajuns mai în capãtu satuli, pã drum în sus, și api o ieșãt și d'i colo și d'i colo și api pã care cum i-o prins, pãnã o fo learcã, la noi așã sã țan'e Sf. D'iord'e. Pa min'e m-o scos odatã Anuca li Marton cu D'iord'ia Hoșd'ii pã fereastrã și mi-o pus vid'irea cu apã în cap, no așã cã te-ai ascuns, no stai cã t'e ud.¹⁶

Sfântu Gheorghe

67.

La lelița-n jebu sumnii
Tri pãduchi se bat cu
pumnii
On pãduche strigã:
- Vai, mãi pãduche sã nu
dai
La lelița-n jebu zadii
Tri pãduchi sã bat cu
pumnii.

Preluca Nouă, 1960

Dapi atunci n'e udam d'e curã apa d'in noi. Tineretu sã da unu dupã altu cu vid'irile plin'e d'e apã. Dacã aveam în casã un Gh'eorgh'e api fãcẽm o pãret'i d'e prescuri în ceie zî și ducẽm la biserica și plãt'em o slujbã și îl pomineș pa Gh'eorgh'e, da...ieiu cãnd am fost acasã așã fãcẽm. Sã zãciã cã o fost on sfânt aciãla, o zãs cã o fo cu cai; o calatorit cu cãlãrețu și o zãs cã cum...odatã l-o luat așã ca un vânt așã și ca și cãnd ar fi zburatã și așã l-o și d'esãmnatu-l așã, calul...Sf. Gh'eorgh'e o fo și l-o și pus în icoan'e... l-o fotografiat în icoan'e...da...o fost om, omu lu Dumn'ezãu aciãla. Sã udau oamenii de Sãngeorz ai de min'e...a meșe n'epoat'e numa-ncasã sta...ui d'e min'e cum vin'e feçiorii și tãt'e le fãciã mlad d'e ud'e...sã pastra...și acuma da acuma numa nișt'e copt'ilași sã udã. Și sã duciã cu oile și le pun'em calci...era n'ișt'e calci așã... nișt'e buruien'i așã galbin'e și le pun'em pa spat'e și api le ducẽm la pașun'e pa oi și le afuma dimin'eața...da...și pun'em un lanț sub prag ca sã sã țãie tãt'e d'eolaltã așã le pun'em și pest'e prag trece...da.¹⁷

68.

Dragu mi-i a fușcã
Dupã oile mãndrii
Mãcar n-are numa tri;
Patru cu mioara ei
Cinci a fi de s-a mãrlu.

Preluca Nouă, 1960

Mãsurishul laptelui

În zãua ceie tãtã lumea lua laptele, pi stãnașu îl lua în primn'ire și-l împarțãșt'e la tãtã lumea în zua aceie, cãt'e-o bucatã d'e caș, cãt'e-o bucatã d'e urdã primește fiecare. Apoi sã fãcea petrecere dupã mãsurish d'e numa numa. Atuncia punẽ bani pã horincã fiecare. Capu stãn'ii ducẽ horinca și api dãdeu bani. Și femeile duceu mãncare d'e acasã, api care ce-o avut: mn'iel împlut, fripturã d'e mn'iel, prãjãturã, plãcintã, cozonac, sã înt'ind'e fețã d'e masã acolo jos și api grupuri așã. Femeile nu au voaie sã intre în strungã și sã mulgã, sã zãciã cã femeile nu-s curat'e sã intre între oi, mai ales d'e erau la ciclu, nu era voie nicicãt.¹⁸

Sã mãsurã cu cupa. Sã duc acolo și mulg fiecare int-o galeatã și api într-un ciubãr mare, mare acolo sã mãsurã lapt'ile...doi omin'i, unu țan'e cupa și altu întoarnã în cupã. Și api io am avut tri cupe ș-o felie, altu ciãnci cupe ș-un fartai...altu...așã...așã sã fãciã. Și îi zice

¹⁶ Performer Nãstãcuța Bota, 74 ani, Lãpuș, 2009;

¹⁷ Performer Nãstãcuța Bota, 74 ani, Lãpuș, 2009;

¹⁸ Performer Maria Filip, 68 ani, Libotin, 2009;

măsuriș api pa când gatam lapt'ile api îl pun'ê care avé mai mult lapt'e api puné și îl urd'ê și ciăilalți faciă o masă d'e ici până colo...api n'e uspatam;...acuma noi n-avem oi, numa cin'e are oi...puțân'e oi îs în sat. În saptamâna brânzătuli duce care ave mai mult...care ave 20 d'e oi care ave 15, d'e la 10 în sus. Pa când în zua masurișului urma care avé mai mult și cu o felie d'e-o avut. Să ducé și parint'ile și faciă acolo slujbă pa...pun put'ina și pa put'ină pun o ștergură faină, o față d'e masă faină și acolo puné crucea și acolo să faciă apă sfințită să puné busuioc și să stropeșt'e tăt tăt. Și zăciă rugaciun'i parint'ile...un ceas...la tăt'e stân'ile méré parint'ile cu d'iac.¹⁹

Rusaliile

Puné t'ei la căși sâmbătă sara, zua d'e Rusalii o sărbătorim ca zua d'e Paști, faciăm mâncare, prăjături, curet'i împlut, ca la Paști. D'e Rusalii api noapt'ea feçiorii duc leșă, duc ștrafuri și le pun d'easupra râpt'ii și api să duc oamin'ii acolo și api duc cole pa lângă icoan'e und'e méré la icoan'e... acole la râu trebe să să facă sfințan'ia apii și acolo api no...vezi că acolo în gios am vazut că o țapat crucea și api s-o bagat așă cum l-o nascut mă-sa și s-o bagat și o aflat crucea. No aicia să ducé numa și stropeșt'e pest'e râu așă și rugaciun'i...vreo tri ceasuri acolo cu icoan'ile și mărg și cu cât'e douăzăci, trizăci d'e icoan'e și mărg femeile și barbații, tăt'e, tăt'e și le sarută așă pa rând.²⁰

69.

Cu femeia care-i ră
Du-te-n pădure cu ié.
Și când tună și trăznește
Ia toporu și lovește.
Vină acasă supărat
Și zăce că o tunat.

Preluca Nouă, 1960

70.

Vină acasă năcăjit
Și zăce că o trăsnit.

Preluca Nouă, 1960

71.

Am o mândră cățalușe
Pune patu lângă ușe.
Da și io-s mare cățal,
Când mă duc, mă sui în
el.

Preluca Nouă, 1960

72.

Vai de mine, bine mi-i
Când ceatâra e aci
Și gordona nicări.

Preluca Nouă, 1960

¹⁹ Performer Năstăcuța Bota, 74 ani, Lăpuș, 2009;

²⁰ Performer Năstăcuța Bota, 74 ani, Lăpuș, 2009;